

Hvorfor skal elever i Norden undervises i hinandens sproghistorie – og hvordan?

PERSONBOKS

→ **Dorte Greisgaard Larsen** er udviklingskonsulent for NordUng, ph.d. og lektor i dansk og psykologi ved Ordrup Gymnasium

Af Dorte Greisgaard Larsen

Med udgangspunkt i et konkret undervisningsforløb udviklet til den digitale platform Norden i Skolen undersøger artiklen, hvorfor og hvordan elever i Norden kan undervises i hinandens sproghistorie. Der argumenteres for, at sproghistorie kan fungere som en pædagogisk indgang til styrket nabosprogsforståelse. Nabosprogsforståelse ses i den forbindelse som en del af demokratisk og kulturel dannelse og som en forudsætning for et levende nordisk fællesskab.

Nordiske ungdomsuddannelser deler en interessant sproglig arv: Vi underviser elever i lande, hvor nabosprogene ligner hinanden så meget, at vi burde kunne forstå dem langt bedre, end vi faktisk gør.¹ Samtidig deler vi også en udfordring: Dansk, norsk og svensk er uden tvivl nært beslægtede, men mange elever oplever dem som besværlige, fremmede – og til tider direkte uforståelige. Alligevel er de nordiske uddannelsessystemer enige om, at nabosprogsforståelse er en vigtig del af kulturel dannelse, et demokratisk fællesskab og en regional identitet. Måske især i en tid, hvor værdien af stærke naborelationer og -alliancer er blevet tydelige. Men hvordan *gør* vi nabosprogsforståelse i praksis?

En sproghistorisk hændelse

I denne artikel vil jeg beskrive et forløb, der er blevet udviklet i forbindelse med projekt NordUng. Oprindeligt blev forløbet initieret af lektor Nina Bengtsson fra Bladins Gymnasium i Malmø. Bengtssons idé var at vælge og præsentere en svensk sproghistorisk hændelse og at bede en norsk og en dansk kollega om at gøre det samme. Sproghistorien er et oplagt undervisningsemne, fordi den viser, hvordan sprogpoltikker i ét land påvirker, ligner eller adskiller sig fra andre landes.

Oftentimes har sproghistorie et nationalt fokus, eller også er det et direkte nedprioriteret emne i modersmålsundervisningen. Det er egentlig en

skam, for de fleste sproghistoriske begivenheder rummer drama med konflikter, magtkampe, helte, hjælpere og modstandere og handler om brydningstider mellem gamle og nye tider og ideer. Det er med andre ord nogle stærke narrativer, der gemmer sig i vores sproghistoriske arv både i den nationale og i den fælles nordiske, og de rummer dermed potentialet til interessant undervisningsstof.

Foruden Nina Bengtsson deltog Jorunn Øveland Nyhus fra Hartvig Nissens Skole i Oslo og jeg selv, der til daglig underviser på Ordrup Gymnasium. Samlet set kom forløbet til at handle om følgende sproghistoriske hændelser: norske Ivar Aasens betydning for det norske sprogs udvikling, danske Rasmus Rasks opdagelse af lydloven og grundlæggelsen af Nordisk Filologi og svenske Gustav Vasas Bibel og Oluf von Dalins betydning for udviklingen af moderne svensk.

Sproghistorien som pædagogisk indgangsvinkel til at lære nabosprogene bedre at kende

Det omtalte forløb er tilgængeligt på *Norden i Skolen*² og består af to delforløb: Først *læser* man om de tre sproghistoriske hændelser, og dernæst *lytter* man sig ind på dem via tre korte forelæsnings om begivenhederne. Forløbene kan med fordel bruges i forlængelse af hinanden.

Når eleverne både læser tekster og lytter til forelæsnings om disse begivenheder på de tre nordiske hovedsprog, skabes et læringsrum, hvor sproglig, kulturel og historisk viden væves >

sammen. Dette er en væsentlig gevinst, som i sig selv kan legitimere et nordisk sproghistorisk projekt.

Men kombinationen af læsning og lytning giver ikke kun styrket faglig forståelse – den afslører også elevernes konkrete sproglige kompetencer og udfordringer – og ikke mindst deres forestillinger derom. Det er netop her, projektets egentlige pædagogiske potentiale ligger.

Forløbet er blandt andet blevet gennemført i to 1.g-klasser og efterfulgt af en skriftlig evaluering på Ordrup Gymnasium. Her indledte eleverne arbejdet med at læse tekster om de udvalgte nordiske sproghistoriske begivenheder og blev bedt om løbende at vurdere deres egen forståelse gennem farvemarkeringer: grøn markering for sikker forståelse, gul markering for delvis forståelse og rød for manglende forståelse. Denne metode er inspireret af Thomas Henriksens "Trafiklys-metode" (Henriksen 2011) og kan gøre elevernes læseoplevelse og forståelsesproces synlig for dem selv. Øvelsen blev med udgangspunkt i Lev Vygotskys teori om "zonen for nærmeste udvikling" lavet i par eller små grupper, hvor dygtige elever kunne hjælpe mindre dygtige elever med at afkode nabosproget.

Flere elever gav på forhånd udtryk for, at de sjældent læser tekster på andre nordiske sprog, og de forventede derfor, at læsningen i vid udstrækning ville resultere i røde markeringer. Øvelsen viste imidlertid, at teksterne overvejende blev markeret med grønt, suppleret af enkelte gule og kun få røde markeringer. Arbejdet med nært beslægtede nabosprog bidrog dermed til at udfordre elevernes forhåndsantagelser om egen sproglig formåen og styrkede deres bevidsthed om nordisk sprogforståelse. Dette perspektiv understøttes af følgende elevudsagn:

"Jeg synes, det var meget spændende at sidde og læse nogle tekster på norsk og svensk og faktisk finde ud af, at man forstår mere, end man troede."

Det er i sig selv en vigtig erfaring at få: De andre nordiske sprog er ikke så vanskelige at forstå på skrift, heller ikke selvom man er en dansk skoleelev på 15-16 år. De skandinaviske sprog er i høj grad ortografisk transparente i forhold til hinanden, og eleverne oplevede, at det svenske ordforråd var mere genkendeligt end forventet, og at den norske syntaks og stavning lå tæt på den danske.

Til gengæld opdagede eleverne også, at tekster er betydeligt lettere at forstå end det talte sprog! Herefter lyttede vi nemlig til de tre forelæsninger. Ikke på en gang, men fordelt over flere lektioner og med hyppige pauser. Ideen med at lave tre små forelæsninger med stof, som eleverne allerede kender til fra det læste materiale, var at give eleverne indsigt i, at sprog faktisk bruges af kompetente modersmålstalere. Og i hvordan intonation, tempo og udtale varierer mellem landene.

Som underviser erfarede jeg imidlertid, at en betydelig del af eleverne relativt hurtigt opgav denne del af forløbet. På trods af at eleverne på forhånd havde arbejdet med de sproghistoriske begivenheder i skriftlig form, og på trods af at alle tre forelæsninger blev afviklet i et langsomt tempo, fremstod de fonetiske forskelle mellem nabosprogene som markante og vanskelige at overskue. Flere elever gav udtryk for, at de mistede overblikket undervejs i lytningen og havde svært ved at holde koncentrationen og opmærksomheden. En elev udtalte: "Man taber tråden, og så er det svært at komme tilbage." Selvom forelæsningerne blev inddelt i mindre sekvenser med pauser imellem, viste lytteforståelsen sig fortsat at være udfordrende. Forløbet gav dog an-

“Når vi både skriftligt og mundtligt lader elever arbejde med sproghistoriske begivenheder på dansk, norsk og svensk, er det ikke blot en øvelse i nabosprogsforståelse. Det er et dannelsesmæssigt projekt, der forbinder unge mennesker med den nordiske historie, med hinanden og med en fælles kulturel arv.”

ledning til en væsentlig erkendelse, idet eleverne på forhånd forventede, at norsk ville være lettere at afkode. Denne erfaring dannede udgangspunkt for en faglig samtale om, hvordan forståelse af nabosprog blandt andet påvirkes af variationer i udtale, dialekt og regionalsprog, samt – i en norsk sammenhæng – af hvorvidt der tales dialekter tæt på nynorsk eller bokmål.

Samlet set demonstrerer resultatet af lytteforståelsesøvelsen, at nabosprogsforståelse ikke er en given færdighed, men noget der kræver træning! Her kan læreren med fordel være ærlig: Lytteforståelse er svært – og netop derfor skal det trænes. Elevernes oplevede modstand er altså ikke tegn på faglig fiasko, men en forventelig del af læringen, og vedholdenhed lønner sig. Derudover kan man med fordel udvikle støttemateriale i form af gloselister og oversigtsark. Man kan også på en systematisk måde tale om lyttestrategier og forklare de sproglige forskelle, der er mellem nabosprogene.

Målet er at skabe nysgerrighed, og selvom evalueringerne tydede på, at forløbet blev oplevet som interessant, blev det også opfattet som udfordrende grænsende til uoverkommeligt. I den positive ende af evalueringen var der imidlertid også udsagn som dette, der viser, at nogle elever fik åbnet en dør ind til nabosprogsforståelse, som hidtil havde været lukket:

”Jeg har lært om mit forhold til norsk og svensk og fået mod på at prøve at forstå det. Jeg har nemlig altid haft den tilgang, at jeg ikke kunne forstå noget, og at vores sprog var vidt forskellige.”

Den demokratiske dimension

Fra en didaktikers synsvinkel kan man sige, at hvis vi vil understøtte den demokratiske dimension, der også ligger i at kunne forstå vores naboer, *skal* vi udfordre eleverne og arbejde med både de skrevne og talte nabosprog – selv når det er svært. Man skal som lærer turde insistere på, at sproglig indsigt kræver tid, øvelse og fordybelse – noget elever nogle gange forveksler med ked-somhed.

De nordiske lande samarbejder tæt politisk, kulturelt og økonomisk. Hvis unge mennesker ikke kan forstå eller i det mindste prøver at forstå hinandens sprog, svækkes den nordiske idé om et politisk og kulturelt fællesskab. Ideelt set skal eleverne lære at håndtere sproglige forskelle uden at falde tilbage på engelsk. De skal blive bedre i stand til at forstå nordiske medier, debatter og kulturelle udtryk, og de skal helst opdage, at sprogbarrierer sjældent er absolutte, men kan overvindes gennem øvelse. At læse og høre norsk og svensk i undervisningen træner derfor en del af den demokratiske dannelse. Som én elev skrev i sin evaluering:

”Jeg synes, det har været rigtig spændende, fordi det er noget, der ligger så tæt på os. [Det er] relevant. Og jeg synes, det er en rigtig god ide at holde det sammenhold, vi har med Norge og Sverige, ved lige, og det kan blandt andet gøres ved at lære om det i skolen (...) Det er helt klart noget, du skal lave med flere klasser i fremtiden.”

Så opfordringen er hermed givet videre: Læs og lyt til nabosprogene i modersmålsundervisningen >

sammen med eleverne. Man kan se "Skam", "Exit" eller "Hjem til Jul" og lytte til svensk pop- eller hiphop musik. Det er i øjenhøjde med eleverne og kan helt sikkert noget, men man kan også med Thomas Ziehes begreb om "god anderledeshed" hejse et lille flag og puste støvet af sproghistorien og afsløre for eleverne, hvordan vi mennesker og vores sprog gennem ofte dramatiske forløb blev udviklet parallelt med og i forhold til hinanden her i Norden. Formentlig ikke begivenheder som eleverne selv vil opsøge viden om.

Læringsmæssige perspektiver – også i andre fag

Når vi både skriftligt og mundtligt lader elever arbejde med sproghistoriske begivenheder på dansk, norsk og svensk, er det ikke blot en øvelse i nabosprogsforståelse. Det er et dannelsesmæssigt projekt, der forbinder unge mennesker med den nordiske historie, med hinanden og med en fælles kulturel arv. På den måde kan forløbet også fungere som inspiration til forløb i andre fag, hvor man med det samme udgangspunkt i én skelsættende national begivenhed for hvert af de nordiske lande eksempelvis kunne undersøge "naturvidenskabelige nybrud i det 19. århundrede" eller "en afgørende historisk begivenhed under 2. Verdenskrig". Konceptet vil være det samme, men fagene nogle andre og indholdet et andet.

Ideen kræver selvfølgelig, at man etablerer et samarbejde med kolleger i de andre nordiske lande. Hvis ens egen skoleinstitution ikke allerede har nordiske samarbejdspartnere, er det muligt at kontakte konkrete lærere og skoler via deres hjemmesider og derigennem invitere til et samarbejde omkring et spændende projekt. En anden mulighed er at undersøge, om der på læringsplatformen *Norden i Skolen* skulle være

nordiske kolleger, der allerede har lagt forløb op i de samme fag som ens eget, og som måske kunne være interesseret i endnu et forløb med et nordisk fokus.

Belønningen for den ekstra indsats er til gengæld stor: Elever, der opdager og udvikler et mere nuanceret blik på forskelle og ligheder mellem de nordiske landes sprog og kulturer og på den måde potentielt bliver klædt på til at kunne forstå og måske selv deltage aktivt i nordiske samarbejder i fremtiden. ●

Noter

- 1 Se Hårstad & Monka 2026 for en uddybning af denne pointe.
- 2 Forløbet beskrives i Bengtsson, Larsen & Nyhus, 2025. *Norden i Skolen* er en digital platform for undervisere og elever i henholdsvis grundskolen og gymnasiet. Her kan man gratis hente forløb og materialer relevante i forskellige fag, men alle med fokus på det nordiske (<https://nordeniskolen.org/gym/>).

Litteratur

- Bengtsson, Nina, Dorte Greisgaard Larsen & Jorunn Øveland Nyhus (2025). *Djupdyk ner i språkhistorien*. <https://nordeniskolen.org/gym/da/undervisningsmaterialer/djupdyk-ner-i-spraakhistorien> (lokaliseret 30.1.26).
- Henriksen, Thomas. 2011. En ny tilgang til nabosprogsundervisningen. *Sprog i Norden* s. 117-130
- Hårstad, Stian & Monka, Malene (2025). De skandinaviske sprog – årsager til ligheder og forskelle samt genveje til forståelse. Carlsen, Eriksen, Nygård, Moberg og Qvortrup red. (2026). *Norden er vores. Giv ungdomsuddannelserne et nordisk perspektiv!* (s. 124-133). Gymnasieforskning marts 2026